

## Озеро Сасик

### Імена та адреси укладачів інформаційного листа рамсарського ВБУ:

Стеценко Микола Пилипович, перший заступник начальника державної служби заповідної справи, Мінприроди України, вул. Урицького, 35, м. Київ, 01601, тел.: (044) 451 5904, E-mail: [parks@parks.freenet.kiev.ua](mailto:parks@parks.freenet.kiev.ua);

Костюшин Василь Анатолійович, к.б.н., координатор Чорноморської програми Ветландс Інтернешнл, вул. Комінтерну, 1, Київ, 01032, тел.: (044) 256 4862, e-mail: [kv@wetl.kiev.ua](mailto:kv@wetl.kiev.ua).

**Дата підготовки опису:** 1 грудня 2003 р.

**Географічні координати:** 45°39' пн. ш., 29°41' сх. д.

**Розташування:** Північно-західне Причорномор'я в межах Кілійського і Татарбунарського районів Одеської обл., за 5 км південно-східніше від районного центру м. Татарбунари. Найближчі рамсарські угіддя – Кілійське гирло та озерна система Шагани-Алібей-Бурнас. Інші гідрологічно пов'язані ВБУ: Стенцівсько-Жебріянські плавні, річки Сарата та Когильник, Джантшейські озера.

**Висота над рівнем моря:** мінімальна – 1 м, максимальна – 3 м

**Площа:** 21000 га

**Короткий опис:** Є великою опрісненою водоймою на північному узбережжі Чорного моря, важливим місцем гніздування, линяння та зупинки водно-болотних птахів під час сезонних міграцій.

**Рамсарські критерії:** 2, 3, 4, 5.

### Обґрунтування рамсарських критеріїв:

- (2) Місце сезонних скупчень двох вразливих видів – пелікана рожевого *Pelecanus onocrotalus* та казарки червоноволої *Rufibrenta ruficollis*.
- (3) Тут регулярно перебуває велика кількість качок, гусей, а також куликів родини баранцеві *Scolopacinae*, які є індикаторами екологічного стану угіддя.
- (4) Місце гніздування багатьох видів птахів водно-болотного комплексу.
- (5) Тут гніздиться близько 6 тис. пар водно-болотних птахів і майже 100 тис. особин утворюють сезонні скупчення.

**Фізичні особливості ВБУ:** Водойма має площу водозбору 5363 км<sup>2</sup>. Довжина озера – 35 км, найбільша ширина – 11 км, площа водного дзеркала – 208 км<sup>2</sup>, середня глибина – 1,9 м, максимальна – 3,3 м, загальний об'єм – 437 млн. м<sup>3</sup>. Це опріснений лиман, який сполучається з Дунаєм каналом «Дунай-Сасик». Водний режим переважно регулюється надходженням прісної води з Дунаю. До створення водосховища рівень води і температура озера майже збігалися з такими у Чорному морі. Однак тепер рівень штучно регулюють шляхом перекачування дунайської води. Внаслідок цього знизився рівень солоності озера. Мінералізація води складає 0,7-3,0 г/л. Солоність озера коливається в межах 2-3‰. Переважають солі NaCl, MgCl<sub>2</sub>, MgSO<sub>4</sub>. Періодично воду з озера перекачують в море, що дозволяє підтримувати низький рівень мінералізації води, запобігти впливу солоних донних відкладів, а також засоленню північної частини водосховища, куди надходження прісної води, внаслідок обміління річок Когильник та Сарата, різко скоротилося. Температура води влітку становить 21,3-21,7°C, а взимку – 0,8-1°C. В окремі зими озеро промерзає до 0,39 м, промерзання триває до 90 діб. Влітку спостерігається значне «цвітіння води», спричинене розростанням синьо-зелених водоростей з біомасою 100 мг/л (п'ята ступінь «цвітіння»). У вітряну погоду біомаса синьо-зелених водоростей у воді, яку переганяє вітер, збільшується до 300-400 мг/л. Спостерігається зростання вмісту важких металів у донних відкладах.

**Фізичні особливості водозбірної території:** Озеро Сасик (колишній лиман Сасик) по суті є гирлом річок Когильник та Сарата. До червня 1978 р. це була солонуватоводна лагуна, яку відокремили від моря дамбою і перетворили на водосховище «Озеро Сасик». Береги озера, за винятком верхньої та нижньої ділянок, часто урвисті і являють собою тераси пліоцен-четвертинного віку. У верхів'ях озера за рахунок надходження прісної води сформувалися біотопи заплавного типу.

**Гідрологічна цінність:** Використовується для рибництва, в минулому – також для сільськогосподарських потреб.

**Тип ВБУ:** J, K

**Екологічні особливості:** Приблизно п'яту частину площі озера, займають навколородні (головним чином, очерет звичайний *Phragmites australis*, бульбокомиш морський *Bolboschoenus maritimus*, рогіз вузьколистий *Typha angustifolia*) та водні (рдесники *Potamogeton pectinatus*, *P. perfoliatus*, *P. nodosus*; водопериця колосиста *Myriophyllum spicatum*, рупія спіральна *Ruppia spiralis*) рослинні угруповання. Особливо поширені вони в північній частині водойми та вздовж її берегів. Через перетворення озера з солоного на прісне продуктивність вищої водної рослинності зменшилася у 26 разів.

**Цінна флора:** Види, занесені до Червоної книги України: категорія I – еремогоне головчаста *Eremogone cephalotes*; категорія II – альдрованда пухирчаста *Aldrovanda vesiculosa*, сальвінія плаваюча *Salvinia natans* та водяний горіх плаваючий *Trapa natans* s. l.

**Цінна фауна:**

**Ссавці:** нориця водяна *Arvicola terrestris*, миша крихітка *Micromys minutus*, ондатра *Ondatra zibethica*, кутора звичайна *Neomys fodiens*, бурозубки звичайна *Sorex araneus* і мала *S. minutus*, видра *Lutra lutra*, горностаї *Mustela erminea*, норка європейська *M. lutreola*, собака єнотоподібний *Nyctereutes procyonoides* та кабан *Sus scrofa*.

**Птахи.** Загальна чисельність гніздового орнітокомплексу становить близько 6 тис. пар. Головними місцями розмноження птахів є зарості очерету, солончакові луки верхньої та нижньої частини озера, наливні острови. Найчисленнішими серед птахів, що гніздяться, є крячки річковий *Sterna hirundo* (1,5 тис. пар) і малий *S. albifrons* (50 пар), лиска *Fulica atra* (120 пар), крижень *Anas platyrhynchos* (70 пар), шилодзьобка *Recurvirostra avosetta* (125 пар), мартин жовтоногий *Larus cachinnans* (100 пар), чернь червоноголова *Aythya ferina* (70 пар). Тут також гніздяться види з Червоної книги України: ходуличник *Himantopus himantopus* (32 пари) і зуйок морський *Charadrius alexandrinus* (60 пар). Основними місцями утворення сезонних скупчень (до 100 тис. особин у жовтні-листопаді) є мілководдя у верхній та приморській частинах озера. У міграційних скупченнях найчастіше та у найбільшій кількості представлені крижень *Anas platyrhynchos* (15 тис. особин), чернь червоноголова *Aythya ferina* (18 тис. ос.) і чубата *A. fuligula* (12 тис. ос.), лиска *Fulica atra* (5 тис. ос.), гуска сіра *Anser anser* (3 тис. ос.), лебідь-шипун *Cygnus olor* (3 тис. ос.), мартин звичайний *Larus ridibundus* (4 тис. ос.), норець великий *Podiceps cristatus* (3 тис. ос.) та інші. Під час зимівлі на озері та його околицях збираються такі птахи, як гуска білолоба *Anser albifrons* (20 тис. особин), крех малий *Mergus albellus* (3 тис. ос.), мартин жовтоногий *Larus cachinnans* (1,5 тис. ос.). Влітку можна спостерігати скупчення пелікана рожевого *Pelecanus onocrotalus* (2 тис. ос.).

**Рептилії:** черепаха болотна *Emys orbicularis*, вуж звичайний *Natrix natrix* та вуж водяний *N. tessellata*.

**Амфібії:** кумка червоночерева *Bombina bombina*, ропуха зелена *Bufo viridis*, жаба озерна *Rana ridibunda*, тритон звичайний *Triturus vulgaris*.

**Риби.** На сьогодні гідробіологічна ситуація на озері Сасик змінилася, що виявилось у заміні морської іхтіофауни прісноводною та у різкому збільшенні рибної продуктивності водойми (до 70 кг/га на рік). Нині іхтіофауну лиману представляють 52 види риб з 12 родин (осетрові *Acipenseridae*, оселедцеві *Clupeidae*, коропові *Cyprinidae*, шукові *Esocidae*, в'юнові *Cobitidae*, сомові *Siluridae*, атеринові *Atherinidae*, колючкові *Gasterosteidae*, окуневі *Percidae*, бичкові *Gobiidae*, морські голки *Syngnathidae* та камбалові *Pleuronectidae*). Серед домінуючих видів риб можна вказати карася срібного *Carassius gibelio*, ляща *Abramis brama*, сазана *Cyprinus carpio*, судака *Lucioperca lucioperca* та окуня *Perca fluviatilis*.

**Соціальні та культурні цінності:** Угіддя важливе для екологічної освіти та наукових досліджень. Традиційне рибальство тут не поширене: в минулому виловлювали лише морську та лиманну рибу, а продуктивність такої риби в сучасній штучній водоймі дуже низька. Озеро непридатне для рекреації.

**Землеволодіння:** ВБУ: державна та колективна форма власності. Прилеглі землі: державна, колективна та приватна форми власності на землю.

**Поточне землекористування:** ВБУ: Використовується в основному для рибництва та сільськогосподарських потреб. Туризм та рекреація розвинені слабо через несприятливі екологічні умови: водосховище дуже забруднене внаслідок розростання синьо-зелених

водоростей та має низьку якість води. Крім того, адекватна рекреаційна інфраструктура не розвинена. Воду більше не використовують для потреб сільського господарства, оскільки вона солонувата. У 1980-х рр. близько 60 га землі в Татарбунарському районі стали засоленими та залуженими через те, що їх поливали водою з водосховища. Прилеглі землі: крім зазначених вище форм природокористування тут поширене традиційне фермерство, зокрема вівчарство, виноградарство, вирощування рису тощо.

**Чинники (минулі, сучасні або потенційні), несприятливі для угіддя, в т. ч. зміни у природокористуванні або проекти розвитку:** Головну загрозу становить саме перетворення лиману у водосховище. Це спричинило серйозні зміни колишніх річкових каналів та штучне зниження рівня солоності води внаслідок перекачування води з Дунаю. Це вже призвело до втрати морської іхтіофауни та, ймовірно, має такий же вплив на решту фауни та флори. Коли озеро було солоним, природний водообмін відбувався 8-10 разів на рік. Зараз Одеський обласний водгосп не в змозі забезпечити навіть 50% водообміну на рік. Внаслідок цього, через масове розростання синьо-зелених водоростей щороку гинуть живі організми, передусім риба. З іншого боку, у 1980-х рр. близько 60 тис. га землі в Татарбунарському районі стали засоленими та залуженими внаслідок зрошення водою з водосховища.

**Вжиті природоохоронні заходи:** Обмеження обсягів природокористування. Озеро Сасик є рамсарським угіддям (3UA004) та ІВА № 7.

**Запропоновані, але ще не виконані природоохоронні заходи:** Територію зарезервовано для створення регіонального ландшафтного парку.

**Проведені наукові дослідження:** Проводитимуться довгострокові дослідження вченими НАН України, Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова, Дунайського біосферного заповідника та Фондом захисту і відродження дикої природи ім. І. І. Пузанова «Природна спадщина» (НУО).

**Сучасний стан екологічної освіти, просвіти, інформування та виховання:** Видаються буклети, плакати, друкуються статті в журналах та газетах. Проводяться тренінги в рамках програми Дунайського біосферного заповідника. Для місцевих жителів було опубліковано 2 книги про озеро Сасик.

**Сучасний стан рекреації і туризму:** Туризм та рекреація в межах угіддя розвинені слабо через несприятливі екологічні умови – значне забруднення внаслідок розростання синьо-зелених водоростей та низьку якість води. Крім того, адекватна рекреаційна інфраструктура не розвинена.

**Юрисдикція:** За охорону угіддя відповідають землевласники, природокористувачі та місцеві органи влади. Державний контроль у галузі охорони природи здійснює Державне управління екобезпеки в Одеській області.

**Орган управління ВБУ:** Державне управління екології та природних ресурсів в Одеській області. Адреса: вул. Канатна, 83, Одеса, 65107, тел: (0482) 28-38-72, e-mail: steibs@te.net.ua.

**Джерела інформації:**

- 1) Стеценко М. П., Парчук Г. В., Клестов М. Л., Осипова М. О., Мельничук Г. О., Андрієвська О. Л. Водно-болотні угіддя України: Інформаційні матеріали / Під ред. М. П. Стеценка. – Київ, 1999.
- 2) Directory of Azov-Black Sea Coastal Wetlands: Revised and updated / Ed. by Gennadiy Marushevsky. – Kyiv: Wetlands International, 2003. – 235 pp., 81 maps.